

Kaapon Kaiku

II/2012

18. vuosikerta

RIKANTILAN KOULUN
KYLÄYHDISTYS ry

<http://www.rikantila.fi>

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta	3
Kevätkuulumisia Kaaponkalliolta.....	3
Rikantilaa rikkaampi!	9
Maankiertäjiä.....	10
Olympiatunnelmista ennen ja nyt	13
Tuulivoimaa.....	15
Venus kulussa	17
Kasvihuoneen ylistys.....	22
Ihmne ja luant	24

Julkaisija: Rikantilan koulun kyläyhdistys yhteistyössä Eurajoen kunnan Kulttuuritoimen kanssa www.rikantila.fi

Painos: n. 155 kpl

Ilmestymisajankohdat: I Maaliskuu Tilaushinta kotimaahan: 7
II Kesäkuu euroa/vuosikerta
III Syyskuu
IV Joulukuu

TOIMITUS

RIKANTILA:

Tauno Perkiö
Nurkintanhuva 26
27150 LAPIJOKI
puh: 8682602
matkapuh: 044 7103311
sähköp: tauno.perkio@samk.fi

SAARI:

Vesa Aro-Heinilä
Saarentie 217
27150 LAPIJOKI
puh: 8682490
sähköp: avaa@pp.nic.fi

LUTTA:

Miikka Paassilta (päätoimittaja)
Mauno Paassilta (lehden tilaukset)
Rikantilantie 25
27100 EURAJOKI
puh: 8682647
sähköp: manu47@dnainternet.net

RITAVUORI:

Ari Toivonen
Ritavuorentie 99
27150 LAPIJOKI
puh: 8682841
sähköp: Ari.Toivonen@oras.com

RIKANTILAN KOULUN KYLÄYHDISTYKSEN JOHTOKUNTA V. 2011

PUHEENJOHTAJA

Tarkki Ilpo 050-3034827 Kinnontie 30 27150 Eurajoki

JÄSENET

Tarkki Hannu 050-3449625 Kinnontie 31 27150 Eurajoki

Jasu Hannele 050-4079608 Lutta 27100 Eurajoki

Kiikola Heidi 040-7043458 Lapintie 431A 27100 Eurajoki

Väisänen Eila 045-1327004 Rikantilantie 418 27150 Eurajoki

Luotonen Ossi 044-5691708 Saarentie 162 27150 Eurajoki

Korkeakoski Jenni 050-3445166 Rikantilantie 342 27150 Eurajoki

Hassinen Kirsi 040-5074843 Saaren kylätie 10 27150 Eurajoki

KOULU

Koulu (02) 8682611 Rikantilantie 194 27150 Eurajoki

Kares Minna-Mari 044-3124611

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Lämmintä kesää odotellessa valmistaudumme talkootäyteiseen kesään luontopolun ja laavuprojektin sekä jääkiekkokaukalon kunnostuksen osalta. Luontopolku on jo esiraivattu ja alustavasti maastoon merkitty, tukkeja saatiin riittävästi ja talkoolaisia oli kuorinnassa kiitettävästi. Markku hoitaa käytännön järjestyjä hyvin. Laavun veisto alkaa ilmeisesti heinä–elokuun vaihteessa. Siinä moni saa oppia hirsirakentamisesta; tervetuloa joukolla mukaan.

Kyläkilpailu ei tuonut voittoa yhdistyksen alueelle, mutta hyvän kyläesittelyn järjestimme tuomaristolle. Voittaja julkaistaan myöhemmin, tässä kommentit toiminnastamme.

Kiitämme seuraavista:

- + aitoa, sydämellistä toimintaa, kylätoimintaa aidoimmillaan
- + hieno esittely
- + toiminnassa huomioitu kaikki vauvasta vaariin
- + mukana nuoria toimijoita.

Huomautamme seuraavista:

- edistyksellisyys puuttuu
- tulevaisuuden visio puuttuu, ei suunnitelmia tulevan varalle
- jäsenrekisteriä tulisi pitää yllä.

Huomautuksista voisi kommentoida seuraavaa. Jos ei iltapäiväkerho ole ollut edistyksellistä, niin mikä sitten? Ja kyläasukkaat ovat kyläyhdistyksen jäseniä automaattisesti ilman ylimääräistä rekisteriä.

Jos joku tai jotkut eivät halua kyläyhdistyksen postia, siitä voi ilmoittaa puheenjohtajalle tai johtokunnan jäsenelle, niin jätämme kyseiset ihmiset jakelun ulkopuolelle.

Kyläyhdistyksen saunailtaa vietämme heinäkuun 31.7.12 kl. 18.00 alkaen kunnan saunalla Lahdenperässä. Kaikki joukolla mukaan! Ehkä Ossi kehittää jotain pallopetiä tai jotain toimintaa oheen. Muuten vietämme kesää talkoihin osallistuen ja makoillen.

Terveisin

— Ilpo Tarkki, pj. —

KEVÄTKUULUMISIA KAAPONKALLIOLTA

On kulunut vuosi siitä, kun vietimme Rikantilan koulun satavuotisjuhlia. Alkanut uusi vuosisata on tuonut jo nyt uusia tuulia koulumme toimintaan. Viime kevään juhlassamme koulun johtokunta esitti ajatuksiaan siitä, millainen koulu on ollut ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Voidaan todeta, että johtokunnan ilmoille heittämät tulevaisuuden visiot älytauluista ja ministadionista olivat aivan oikeansuuntaisia. Kuluneen kevään aikana olemme jo saaneet nämä uutta teknologiaa edustavat älytaulut luokkiimme, ja ministadionin kustannukset on budjetoitu kunnan talousarvioon vuodelle 2013. Elämme siis ajan hermolla. Pihalle on ilmestynyt myös kaikkien kyläläisten käyttöön tarkoitettu paperinkeräyspiste. Pientä remonttiakin on

kesän aikana luvassa, sillä huonokuntoiset pääsisäänkäynnin edessä olevat rappuset vaihdetaan uusiin.

Kaikenlaista muutakin toimintaa on kevään aikana koululla ollut normaalin koulu-työn ohessa. Tässä muistelemme oppilaiden kanssa hieman näitä päiviä ja kokemuksia, joita on jäänyt mieliimme. Varmasti siellä kotona on näistä jo jotain kerrottukin.

Älytaulut

On ollut taas hieno olla todistamassa sitä, miten Eurajoen kunta pitää huolta kaikista kouluistaan tasapuolisesti. Tänä keväänä saatiin jokaiseen alakouluun älytaulut oheislaitteineen. Ensin tuli kuorma-autolastillinen isoja laatikoita, jotka sitten odottelivat parisen viikkoa eteisen ja luokkien nurkissa asentajien tuloa. Sitten eräänä aamuna sainkin puhelinsoiton: ”Tykkimies Aaltonen täällä huomenta!” Hetken aikaa luuri korvassani ihmettelin, että mikä ihmeen ampuja siellä nyt soittaa. Olin nimittäin juuri vähän aikaa sitten ollut henkilökunnalle tarkoitetussa ”uhkakoulutuksessa” ja pelastussuunnitelmaankin oli liitetty toimintaohjeet mahdollisia uhkausoittotilanteita varten. Kun sitten sain vastatuksi ”Huomenta!”, alkoi mies puhelimesta puhua tulostaan koululle älytauluja asentamaan. Siispä tämä tykkimies olikin videotykkimies eikä onneksi muulla tavoin aseistettu.

Niin sitten saatiin älytaulut paikoilleen, mutta vielä jonkin aikaa jouduimme odottamaan tietokoneiden ja ohjelmistojen asentajia ennen kuin laitteet saatiin toimintakuntoon. Tässä samalla meille opettajille järjestettiin myös älytaulukoulutusta, jotta nyt sitten osaisimme käyttää tauluja oppitunneilla tehokkaasti ja monipuolisesti hyväksemme. Luokissa olemme ottaneet taulut heti osaksi tuntejamme ja oppilaat ovat päässeet itse tekemään tehtäviä taululle. Taulua voi käyttää myös hyvin esim. opetusvideoiden katseluun, kuvien näyttämiseen ja musiikin kuunteluun. Tässä oppilaiden ajatuksia älytaulujen tulosta: ”Älytauluista on ollut paljon apua. Historiassakin on voitu katsoa videoita.” ”Älytaulut ovat hieno juttu koko koululle. Ne ovat auttaneet ja hauskentaneet asioita niin opettajien kuin oppilaittenkin kannalta.” ”Oli hienoa, kun olin ensimmäinen oppilas, joka sitä käytti.”

Nukketeatteri

Maaliskuussa koulullemme saapui unkarilaisia vierailijoita. Kulttuuritoimen edustajilta saimme ennakkotietona kuulla, että he esittävät meille nukketeatteriesityksen. Tässä oppilaiden kommentteja esityksestä: ”Aluksi kun kuulin, että koululle tulee nukketeatteriesitys, tuli mieleeni, tavattoman tylsä esitys, jossa jonkun sermin takana on tyyppi, jonka kädessä on kaksi nukkea. Se ei ihan ollut sellainen. Oli mies, joka liikkui naruilla pientä ja hennonnäköistä nukkea, joka liikkui niin kauniisti, niin aidosti. Se oli kaunista.” ”Se oli tosi hieno esitys. Unkarilainen mies esitti merenneidon, kaloja, haitaria soittavan pellen ja muuta sellaista.” ”Se oli jännää, kun ei ymmärretty, mitä se sanoi. Onneksi oli tulkki paikalla, ettei opettajan tarvinnut ruveta miettimään, mitä se sanoi.”

Nukke-esittely unkarilaisittain.

Vappunaamiaiset

Järjestimme vappuaattona koulupäivän aikana naamiaiset. Meitä olikin aika veikeä joukko erinäköisiä juhlijoita paikalla. Tässä oppilaiden kommentteja naamiaispäivästä: ”Vappunaamiaiset olivat kivat. Karaokea oli kiva laulaa, pitäis saada joskus toistekin.” ”Naamiaispäivä oli tosi kiva, sai laulaa ja syödä karkkia.” ”Naamiaispäivänä sain nähdä monia hienoja asuja, joista pelleasu voitti.” ”No, naamiaisissa oli kivaa, mutta hieman outoja leikkejä.”

Vas.: vappunaamiaisissa karaokea laulamassa Tiia Tarkki ja Emma Virtanen. Oik.: Koulun henkilökunta, Riina, Minna-Mari ja Katariina, vappunaamiaistunnelmissa.

Hevonen koululla

3.–4.-luokkalaiset ovat tänä keväänä luonnontiedon tunneilla opiskelleet kotieläimiä. Yhtenä päivänä oppilaat kokivat yllätyksen, kun koulun pihalle ilmestyi koulunkäyntiavustajamme hevonen. Tässä tunnelmia hevospäivästä: ” Oli se mukava yllätys, kun koululle yhtäkkiä tuotiin hevonen. Ja oli kivaa, kun kaikki halukkaat pääsivät selkään.” ”3–4.-luokkalaiset saivat harjata ja laittaa hevoselle ratsastustamineet päälle. Sitten ratsastettiin ja hiukan myös jotkut ravasivat.” ”On niitä hevosia ennenkin nähty!” ”Hevonen, joka oli koulussa oli triplaihana. Saatiin ratsastaa sillä ja se oli hauskaa.” ”Se oli kivaa, kun Katariina toi hevosensa. Se oli tosi hieno ja kiltti heppa. Mä ravasinkin ekaa kertaa isolla hevosella.” ”No se oli taivaallista! Rakastan sitä!” ”En

uskaltanut mennä ratsastamaan, kun olen syönyt hevosen lihaa, mutta ope sanoi, että et sä tämän lihaa ole syönyt, vaan jonkun toisen hevosen lihaa. Ja menin sitten ratsastamaan ja haluan nytkin ratsastaa hevosella.”

Topias Vaahensalo ratsastaa koulunkäyntiavustaja Katariina Saarisen hevosella.

Animaatiopaja

Toukokuussa koulullemme saapui Satakunnan Taidetoimikunnasta visuaalisten alojen läänintaiteilija *Taru Anttila* pitämään oppilaille animaatiopajaa. Oppilaat tekivät pienissä ryhmissä animaatiofilmejä itse keksimistään aiheista. Alkuvalmistelut tehtiin piirtämällä tausta ja valmistamalla erilaisia hahmoja, minkä jälkeen käytettiin tietotekniikkaa hyväksi varsinaisen animaation tekemisessä. Tässä taas oppilaiden kommentteja aiheesta: ”Animaatiopaja oli kiva, koska oli hauskaa tehdä elokuva.” ”Tosi hauska, tällaista voisi olla monta kertaa vuodessa.” ”Saimme tehdä omia animaatioita. Tehtiin alusta kartongista, piirrettiin taustoja ja tehtiin ukkeleita. Animaatiot olivat noin 20–30 sekuntia pitkiä.” ”Tehtiin paperista ukkeleita. Sitten kuvattiin niin, että liikutettiin vähän kerralla ja sitten aina kuvattiin.” ”Se oli helppoa, mutta hidasta. Meinasi mennä hermot, mutta ei ihan viittinyt ruveta kesken kaiken lopettamaan.” ”Animaatiopaja oli aivan ihana. Aluksi ei ollut mitään ideaa aiheesta, vain muutamia ajatuksia. Animaation piti kestää noin 30 sekuntia, mutta elokuvan teko kesti noin tunnin.”

Animaatiota tekemässä Jemina Elo, Katri Kuusisto, Viljami Vaahensalo ja Daniel Korkeakoski.

Olympiapäivä

Kesällä 2012 järjestetään olympialaiset Lontoossa. Koulullamme on jo monina olympiavuosina järjestetty Suomen olympiakomitean organisoima olympiapäivä, jolloin kisaillaan erilaisissa leikkimielisissä urheilulajeissa. Joku tarkkasilmäinen ohikulkija saattoikin 23.5. huomata koulun lipputangossa liehuneen olympialipun. Tänä vuonna jaoimme koulun oppilaat viiteen ryhmään. Kunkin joukkueen nuorin jäsen sai valita karttakirjan lipuista ryhmälleen oman edustusmaan. Tänä vuonna koulullamme kilpailivat Makedonian, Somalian, Norjan, Islannin ja Etelä-Korean joukkueet. Lajeina olivat keihäänheitto molemmilla käsillä, esineiden poimiminen sokkona yhden joukkueen jäsenen opastaessa ryhmäänsä, ”Liikkuen Lontooseen” -räppi-esityksen tekeminen ja esittäminen, extreme-radon suorittaminen, pallon heitto ämpäriin, pallon tarkkuusheitto seinässä oleviin väriympyröihin ja köydenvetokilpailu. Oppilaiden mielteitä päivästä: ”Siinä tuli liikkuskeltua vähäsen. Siinä köydenvedossa oli helpompaa kiivetä sitä pitkin kuin vetää toiselta sitä pois.” ”Olympiapäivä oli hauska, mutta en pitänyt räpin tekemisestä.” ”Olympiapäivä oli mun mielestä melkein niin kuin liikuntapäivä.” ”Aika hyvä päivä, melkein joka laji.” ”Olympiapäivä oli jännittävä ja todella tasainen, mutta meidän maamme, Norja, voitti kisat.”

Norjaa edustivat Helena Heino, Jere Peltomaa, Roosa Raitanen ja Nuutti Gilojev.

Pyöräretki

Alaluokan oppilaat ovat kevään aikana kovasti opetelleet liikennesääntöjä. Perjantaina 25.5. he lähtivät porukalla Riinan ja Katariinan opastamina pyörillä Lutalle iltsikkaohjaajamme *Kyllikki Nordlingin* luo retkelle. Varusteet tarkastettiin ennen lähtöä ja heijastinliivejäkin oli mukavasti päällä. Sää suosi retkeläisiä ja mehu ja jäätelö maistuivat Kyllikin luona makoisilta.

Pyöräretkeläiset Kyllikin luona.

Luokkaretki Hämeenlinnaan

Yksi kevätlukukauden odotetuimpia hetkiä on aina toukokuussa tehtävä luokkaretki. Tänä vuonna retkemme suuntautui Hämeenlinnaan. Starttasimme matkaan aamulla puoli kahdeksalta. Kymmenen nurkilla olimme perillä ja tutustuimme ensin Hämeen keskiaikaiseen linnaan. Syömässä kävimme upeissa puitteissa ravintola Tawastia Bankissa, jossa meille oli varattu oma kabinettiosasto. Valitettavasti herkutteluhetkemme oli ajallisesti rajallinen, sillä kaupunkioppaamme odotteli meitä jo puolen tunnin kuluttua linja-autoasemalla.

Oppaan johdolla jatkoimme sitten bussilla kohti Aulankoa. Siellä nautimme puistomaisesta ympäristöstä ja kauniista maisemista näkötornin huipulta. Osa porukasta kävi myös alarinteessä katsastamassa karhuluolan patsaat. Yhteensä näissä kohteissa noustiin tai laskettiin yli 900 rappusta, saatiin siis kunnon taukojumppaa pitkän linja-autossa istuskelun vastapainoksi!

Viimeinen kohteemme Hämeenlinnassa oli Sähkömuseo Elektra, missä tutustuimme Suomen sähköistymishistoriasta kertoviin näyttelyihin ja mm. vanhoihin pelikonsoleihin. Lopuksi meille myös esiteltiin teslamuuntajan toimintaa suljetussa ”lasikaapissa”. (Teslamuuntaja on *Nikola Teslan* kehittämä suurimuuntosuhteinen elektroninen suurjännitelaitte, joka muuttaa virtapulseja suurjännitteeksi.) Tämän laitteen avulla hahmottui hyvin sähköpurkauksen kulku salaman muodossa. Oli kyllä aika jännittävän, mutta vaarallisen näköinen laite.

Sitten alkoikin paluumatkamme, mutta ei vielä aivan suoraan Eurajoelle. Sillä nykyisin oppilaiden mielestä luokkaretki ei ole ”kunnon” retki, ellei päästä myös shoppailemaan. Bussireittimme kiersikin sitten kauppakeskus Ideaparkin kautta, josta jokainen varmasti löysi jotain mukavaa ostettavaa itselleen. Koululle palasimme

illalla puoli seitsemän aikaan väsyneinä, mutta onnellisina mukavasti sujuneen reissun jälkeen.

— *Minna-Mari Kares* —

RIKANTILAA RIKKAAMPI!

Syksyllä 2011 pääsin osaksi Rikantilan koulun arkea. Ilokseni sain puhelinoiton, että minut on valittu tekemään *Päivi Kareksen* äitiyslomasijaisuutta Rikantilan koululle. Ensivierailuni Rikantilan koululle koittikin loppukesästä Minna-Marin tutustuttaessa minua koulun tiloihin. Ihastuin pieneen kyläkouluun, jossa on toimivat tilat ja jota on pidetty hyvässä kunnossa uudistaen sitä maltillisesti kunnioittaen sen vanhaa kauneutta.

Koulu alkaa elokuussa. Luokkaani saapuu pieniä esikoululaisia ja reippaita eka- ja tokaluokkalaisia. Opettajaakin jännittää uudet kasvot, joiden kanssa on edessä uusi kouluvuosi kaikkinen touhuineen ja puuhineen. Yläluokkaan tutustun myös nopeasti opettavien aineiden kautta. Seuraan välitunnilla, kuinka kuudes- ja viidesluokkalaiset ohjaavat pienempiä ”talon tavoille” ja ottavat mukaan leikkeihin ja peleihin. Vuoden aikana opin, että koulussa vallitseekin hyvä ”me”-henki.

Oppilaiden lisäksi tutustuin kouluvuoden aikana kultaakin kalliimpiin työtovereihini. Katariina avustaa niin opettajia kuin oppilaita

aina niin reippaalla ja iloisella asenteellaan. Marika ohjaa ja opastaa oppilaita työnsä ohessa. Niin löytävät hupparit ja kengät omat omistajansa kuin makoisat ruuat kurnivat mahansa koulupäivän aikana, kun Marika on paikalla. Rikantilan koulua luotsataan varmalla ja reippaalla otteella, kiitos siitä kuuluu ehdottomasti Minna-Marille, jonka kanssa tiimiopettajuus on toiminut vuoden aikana mitä parhaimmalla tavalla.

Kiitän siis lämpimästi työkokemuksesta, jonka olen vuoden aikana saanut Rikantilan koululla. Oli ilo olla osa toimivan kyläyhteisön arkea ja toivonkin, että kun Eorjoen raitilla jatkossa varmasti tavataan niin päästään vaihtamaan kuulumisia niin oppilaiden, vanhempien kuin työkavereiden kanssa.

Koen olevani taas yhtä koulua rikkaampi opettaja. Kiitos.

Iloista kesää Rikantilan väelle!

Toivottelee: *Riina Kopra*, Rikantilan koulun opettajana, luokat 0–2 lukuvuonna 2011–2012

MAANKIERTÄJIÄ

Sosiaaliturva lienee sellainen aihe, josta riittää poliittista keskustelua loputtomiin: kenelle sitä pitäisi ylipäättään maksaa, miten paljon, millä ehdoilla ja mitä sen vastineeksi voitaisiin vaatia. Näin on ollut ennenkin, vaikka jaettava rahamäärä on tätä nykyä aivan jotain muuta kuin viime vuosisadan alkupuolen niukat pennit. Ennen sotia monellakaan töitä vailla olevalla ja vähävaraisella ei ollut käytännössä muuta mahdollisuutta elättää itseään kuin lähteä tien päälle etsimään satunnaisia hanttihommia tai – ellei ruumiillinen kunto työntekoa enää sallinut – suorastaan kulkemaan talosta taloon leipänsä ja yösiijansa kerjäten.

Kuljeksiviin kerjäläisiin on jälleen Suomessa jouduttu tutustumaan, mutta tällä kertaa nämä ihmiset ovat melkein yksinomaan järjestäytyneen rikollisuuden tänne toimittamia ulkomaalaisia, eivät enää hädänalaisia suomalaisia. Kyseiseen ilmiöön liittyy varkauksia, ryöstöjä ja pahoinpitelyitä, eivätkä virkavalta ja päättäjät tunnu pystyvän tekemään asialle konkreettisesti paljoakaan. Ennen kulkijoita yleensä autettiin ja ymmärrettiin, ja vastaavasti he tapasivat elää ihmisiksi; nyt ajat ovat kerta kaikkiaan toiset.

Meidän päiviemme ongelmien pohdiskelu kuuluu enimmäkseen kuitenkin tämän artikkelin aihepiirin ulkopuolelle. Sen sijaan seuraavassa keskitytään tarkastelemaan liikuskelevien vähäväkisten elämää viime vuosisadan alkupuolen Lutan kylässä. Kaiun lukijoille jo tutuksi tulleeseen tapaan puheenvuoron saa *Olavi Katila*.

– Kolmikymmenluvulla, kun Suomessa oli silloinen lama pahimmillaan, Lapintietäkin pitkin kulki hyvin usein miehiä, joita sanottiin tylästi sälleiksi ja hamppareiksi. Heitä oli toisinaan kaksi tai kolmekin porukassa, ja he poikkesivat taloihin, joista he saivat tavallisesti ruokaa. Mieleeni ei ole jäänyt, että he olisivat koskaan tehneet mitään pahoja, vaan he olivat hyvinkin kiltisti. He tekivät myös satunnaisia pieniä töitä silloin kun niitä sattui olemaan tarjolla. Tämä oli senaikaista sosiaalihuoltoa.

– Meillä oli ennen sotia tanskandoggi, joka usein makasi pihalla. Kun vieraita tuli, se nousi ylös ja haukahti muutama kerran. Yhtään vihainen se ei ollut. Muuan kulkuäijä meni kuitenkin valittamaan Lutan kyläkauppaa silloin vaimonsa kanssa hoitaneelle *Oskari Laaksoselle*: "Tomssi kamali koeri pidetä ja ihmissi peljätetä! Kyl mar se kiukkune vissin on?" Vääräleukana tunnettu Oskari sanoi tähän: "Kyllä! Se on monta kertaa kulkenu ihmisen lapa suusa."

– Juttelin joskus itseäni vanhemman *Risto Lainion* kanssa näistä asioista. Hän muisteli, että Paloheimon kulmille tuli joskus huonoihin vaatteisiin pukeutunut pitkä, komea mies, joka sanoi olevansa Porista. Ei ollut työtä, ei ruokaa eikä mitään muutakaan. Talossa oli kysytty, haluaisiko mies ruveta töihin. Hän halusi ja oli sitten koko kesän siellä; hän sai myös kunnolliset vaatteet ylleen.

– Tietä pitkin on liikkunut monenlaista kulkijaa, ja muistan lapsuudestani erityisesti muutamia persoonallisia tyyppejä, joita kuljeskeli täällä lama-ajan jälkeenkin. Yksi näistä oli muuan Heinonen, jonka myös Lainio muistaa ja joka hänen tietojensa mukaan oli kotoisin samalta yliseltä puolelta pitäjää. Heinosta sanottiin täällä yleisesti "von" Heinoseksi. Hän oli ollut alun perin Raumalla vossikkakuskina mutta jäänyt aikanaan työstä pois. Heinonen kulki määrättyjä, säännöllisiä reittejä, poikkesi taloihin ja pyysi aina "rahapenniä". Jos hän oli liikkeellä ruoka-aikaan, hän tietysti sai lisäksi ruokaa. Kerrottiin, että hänellä oli kortteeri *Kustaa Salovaaran* myllykamarissa Taipaleessa. Minulla on sellainen mielikuva, että von Heinonen lopulta kuolikin juuri sinne.

– Von Heinonen oli edelleen hyvin kiinnostunut hevosista. Seurantalon mäellä oli joskus varsanäyttely, ja hän oli muiden mukana paikalla. Hän tarkasteli hevosia hyvin terhakkaana ja korjaili lapiolla niiden jätöksiä pois näkyvistä.

– Kouluaikana tuli toisinaan vastaan Rikantilantiellä mies, joka tapasi napsia nuorista männyistä neulasia ja pureskella niitä. Hän selitti, että hänen hammasaan poltti ja että neulaset auttoivat siihen vaivaan. Jo jonkin verran iällä oleva mies tunnettiin Säskylän faarina.

– Kuivalahdelta tai Luvialta oli kotoisin tyyppi, jota sanottiin Merimieheksi. Hän kertoili mielellään merimiesjutuja. Hampaansa hän oli oman selvityksensä mukaan menettänyt siten, että

purjelaivassa seilatessaan hän oli kiivennyt mastoon ja pudonnut sieltä mutta ehtinyt haukata hampaillaan kiinni johonkin harukseen. Hampaat irtosivat mutta ehtivät hidastaa putousta niin, että mies itse selviytyi. Haaksirikoista hän kertoi: "Välil pelastuttin, ja välil ei." Hän liikuskeli yhä kylillä sota-aikana. Muistan, kuinka kerran oleiltiin miesporukalla Ojalan veräjällä. Tupakasta oli silloin pulaa, ja polteltiin kessua. Merimies pyysi tällöin joltakulta: "Annas poika tumppisauhu, et sais paremmakki ryähä!"

– Kirkonkylästä päin tuli *Kaarlo Nurmi*, joka oli ollut pitkään kunnalliskodissakin. Hän oli myös omalla tavallaan erikoinen ja omalaatuinen mies. Hänen tapanaan oli käydä herännäisjuhlilla ja muissa vastaavissa tapahtumissa. Lapissa pidettiin toisinaan herännäisjuhlia, joten hän kulki tästä ohi ja poikkesi usein meillä. Pelto- maalla hän kävi samaten. – Nurmi, harras uskovainen, työskenteli välillä seurakunnalla kirkon urkujen polkijana eli "tramppas urvui", kuten muuan iäkäs nainen asian ilmaisi.

– Hauensuon isäntä *Isak* kuoli melko nuorena, ja hänen vaimonsa *Aina* jäi lasten kanssa asumaan taloa. Hauensuolla kortteerasi sitten vuosikausia *Kustaa Nyroos* -niminen, Kuivalahdelta kotoisin ollut kulkumies toimittamassa pieniä askareita. Hän oli joskus ollut töissä Kaunissaaren sahalla. Kustaa oli verraton korintekijämestari; meilläkin haettiin metsästä pärepuita, joista hän sitten teki meidän työhuoneessamme koreja. Tekijämies hän oli myös

eräässä muussa toimessa. Sanottiin, että hän oli kahdentoista vanhana saanut pojan jonkun naisen kanssa, minkä vuoksi hänet tunnettiin Isä-Kustaan nimellä. En tiedä, onko jutussa perää, mutta näin minulle on kerrottu.

– Hyvä itsetunto Isä-Kustaalla vaikutti olleen. Hän oli kerran sanonut eräälle jo melko lailla ikäihmisenä naimisiin menneelle miehelle, jolla ei ollut jälkeläisiä: "Maksaks viissata, ni mää teen sul pojan?" – Kustaa oli muuten hyvin pienikokoinen. Jos hän istui normaalkorkuisella tuolilla ja nousi sitten seisomaan, hän lyheni.

– Isä-Kustaa tapasi vierailta meillä. Amerikasta tuli sota-aikana väliin pakketteja, ja niissä oli toisinaan hyvää piipputupakkaa, kun taas täällä oli tavallisesti kessut käytössä. Tätä ulkomaan tavaraa oli tapana tarjota vieraille; heille annettiin käteen peltipurkki, jossa tupakkaa oli, ja vieraat saivat ottaa siitä piipullisen. Kustaa tunki oman piippunsa niin täyteen, ettei hän voinut millään saada sitä syttymään. Hän kaivoi täytteestä hiukan pois ja laittoi ylimääräisen tupakan taskuunsa, joten hän sai yhden piipullisen sijaan kaksi.

– Yksi kulkumiehistä oli *Armas Kirvesoja*, joka tuli kylään samaan aikaan erään toisen kanssa. Kirvesoja oli hyvin pitkä mies, liki kaksimetrinen, ja kotoisin jostain Pohjanmaalta. Hän kävi usein meilläkin, ja muistan, kuinka hän oli kerran neuvomassa omenapuiden istutusta: kun puu on pantu kuoppaan, kaadetaan aika lailla vettä päälle ja sitten lapion kanssa

"nutkutetahan". Hän yritti muistaakseni hieman heilastella Osuuskaupassa myyjänä olleen kuusamolaisen naisen kanssa, mutten tiedä, kehittyikö siitä mitään.

– Kirvesoja oli sotainvalidi, ei tosin kovin pahasti vammautunut mutta kuitenkin oikeutettu korvaukseen, jonka hän sitten nosti kertasummana lähdettyään ensin taas vähäksi aikaa kylästä omille teilleen. Seuraavan kerran hän saapui kylään hevosella ja rattailta ajaen. Sen jälkeen häntä ei enää nähty.

– *Meeri Sundell* oli Ojalan talossa palveluksessa, ja Sydänmaan suunnalta kävi muuan mies häntä katsomassa. Kirvesoja oli kerran yötä Ojalassa, samoin kuin Isä-Kustaa, kun Sydänmaan mies taas tuli kolistelemaan oven taakse. Kustaa aikoi mennä ulos tarpeilleen, mutta pelästyi tulijaa ja laittoi kiireesti oven kiinni. Hän meni herättämään Kirvesojan, joka puolestaan avasi ulko-oven ja sanoi: "Mitä sää täällä teet, kun pikkumies kuselle änkee eikä uskalla tulla?" – Sydänmaan mies, joka oli näin odottamatta kohdannut ensin kääpiön ja sitten jättiläisen, otti jalat alleen saman tien.

1930-luvun suuren talouslaman alettua hellittää kulkijat pikku hiljaa vähenivät. Sen sijaan kylissä asui vielä kauan paljon hyvin köyhää väkeä omissa vaatimattomissa mökeissään. Olavia askarruttaa, miten kaikki nämä ihmiset hankkivat elantonsa. Ne vähäiset työt, joita monet heistä tekivät, toivat joitain lantteja taskuun mutta tuskin toden teolla elättivät ketään.

Helposti nousee mieleen myös kysymys siitä, voiko joskus vielä edesämme olla uudelleen aika, jolloin (suomalaiset) työttömät kiertelevät maata yrittäen hankkia ruokansa mistä suinkin pystyvät. Jos näin käy, kulki-joilla on entistäkin kovempi osa: menneisyyden avoimuus ja yhteisöllisyys ovat lähestulkoon kadonneet, ja on vaikea kuvitella, että kukaan enää suosuisi ilman muuta päästämään ventovieraan "hampparin" kotiinsa edes syömään, saati sitten asustelemaan.

Maalaistaloissa ei myöskään tarvita enää työvoimaa läheskään niin paljon kuin ennen koneiden yleistymistä. Kaikesta huolimatta voi olettaa, että kriisistä kuin kriisistä selviytyvät aina lopulta parhaiten ne samat tyypit: neuvokkaat, ahkerat, persoonalliset ja ehkä hieman omanarvontuntoisetkin, jotka eivät vähästä lannistu.

— *Olavi Katilan haastattelusta kirj. Miikka Paassilta* —

OLYMPIATUNNELMISTA ENNEN JA NYT

Kirjoittamaan ryhtyessäni takana on vasta ensimmäinen päivä jalkapallon EM-kisoista, mutta ne alkavat kiinnostaa oikeastaan vasta siinä vaiheessa, kun mitaleista pelaavat joukkueet alkavat olla selvillä. Eikä näissä karkeloissa Suomella vielä koskaan ole ollut osaa eikä arpaa, liekö tulevaisuudessakaan. Seuraavaksi ovat sitten vuorossa yleisurheilun EM-kilpailut, jotka Suomi on saanut järjestettäväkseen. Niistäkään en erityisemmin näin olympiavuonna jaksa innostua. Suhtautuminen on vähän samanlainen kuin jääkiekon MM-kilpailuihin olympiavuonna. Tuntuu vähän "niinku" siltä, että Suomi yleisurheilun kehitysmaaksi jääneenä olisi itseään ajatellen onnistunut saamaan omille olympiarajoihin yltämättömille urheilijoilleen jonkinlaisen näyttöpaikan.

Toista se on ollut ennen, vaikka itsekkään en vielä ole ollut kokemassa sitä suomalaisen olympiamenestyksen varsinaista kulta-aikaa. Kuitenkin tämä neljän vuoden välein toistuva tapah-

tuma on itselleni ollut oikeastaan Tapahtuma kaikki nämä 60 vuotta, jotka ovat kuluneet omista Helsingin kisoista.

Muistan toki varsin elävästi myös jo edelliset Lontoossa v. 1948 pidetyt kisat, joissa suomalainen voimistelu vietti riemujuhlaa. Päällimmäisenä on tietysti *Tapio Rautavaaran* kultamitali keihäänheitosta. Ei myöskään *Kaisa Parviaisen* hopeamitali naisten vastavasta lajista pääse koskaan unohtumaan – onhan se ensimmäinen suomalaisen naisen voittama olympiamitali.

Nämä ovat niin kaukaisia muistoja, että äärimmäisen harvassa alkavat olla ihmiset, jotka vielä voivat uskottavasti sanoa muistavansa vanhempienkin kisojen tapahtumia. Olivathan välissä kahdetkin kisat peruuttaneet sotavuodet. Monelle onkin tuttu asia, että Helsingille oli myönnetty jo vuoden 1940 kisat järjestettäväksi, mutta harvemalla lienee muistissa, keneltä jäivät

järjestämättä vuoden 1944 kisat. Tokio sai odottaa kisojaan vielä 20 vuotta.

Viimeiset sotaa edeltävät kisat pidettiin Berliinissä vuonna 1936. Niistäkin kisoista omakohtaisia muistoja aivan yllättävästi löytyi tädiltäni viime vuonna, kun yleisemminkin muisteltiin 75 vuoden takaisia kisoja.

Siihen aikaan urheilutapahtumista riitteli *Reino Hirviseppä* alias Palle, jonka tuotantoa tätini alkoi lausua ulkomuistista. Siinä vaiheessa itselleni tuli kiire hakea kynä ja paperia, sillä ajattelin voivani aiheeseen palata tulevan kesän kisojen aikana. Kaikkea hän ei sentään sanonut muistavansa, eikä kaikki ole välttämättä aivan sanatar-kasti toistettua, mutta tähän tapaan Palle on tunnelmoinut:

Suomesta pojat lähti Berliiniin,
maailman olympiakaupunkiin.
Siellä he sääriä viskoivat
ja kiven alta mitalia kiskoivat.
Hei, hei, hei siellä huudettiin,
siniristilippu kun nostettiin.
Salminen, Askola, Isohollo niin
paikalla tarttu kuin leipään kiin.
Että aivan koko Eurooppa hätkähti,
kun kolmoisvoitto tuli että mätkähti.
Höckert ja Lehtinen maaliinpäin
meni, että varjokin jäi.
Mutta paha pääsi Salmista koukkaamaan,
jäi maasta yhtä pistettä noukkaamaan.
Pihlajamäki sekä Koskela,
ne pojat eivät maanneet käsi poskella,
vaikka painimme historia näyttää sen,
että palataan me taas pronssikautehen.
Karhumäen Urhokin mainitaan,
kun kirjallisel' arenalla painitaan.

Näissä kisoissa Saksa ja Hitler olivat voimainsa tunnossa. Siitä Suomikin joutui osaltaan kärsimään, sillä suurena

ennakkosuosikkina keihäänheittoon osallistunut *Matti Järvinen* joutui tyytymään hopeamitaliin Saksan *Stöckelle* hävinneenä. Myös kuulantyytymään hopea tuli Suomeen. Sen toi *Sulo Bärlund*, mutta mielestäni kauan Suomen ennätyksenä pysyneellä tuloksella, joten saavutus lienee ollut varsin tyydyttävä, vaikka kullaan veikin "Hitlerin" *Wöllke*.

Suomi oli ollut Berliinin kisoihin saakka painissakin sellainen mahtimaa, että Pallelle pronssikauteen palaaminen on ollut ainakin jonkinasteinen pettymys. Nyt ollaan onnellisia, kun saadaan edes joku painija olympiakisoihin; minkäänvärisistä mitaleista tuskin haaveillaan. Viimeksi painin kultamitalilla suomalaisia on hellinyt *Jouko Salomäki*, mutta se tapahtui ilmeisesti Los Angelesissa vuonna 1984. Näitä kisoja boikotoi kuitenkin itäblokki, mitalin arvosta puuttuu pakosta jotain. Samoin kävi *Arto Härkösen* keihäskullalle ja etenkin *Juha Tiaisen* moukarinheiton kultamitalille. Siksi kai olinkin *Pertti Ukkolasta* tehdä viimeisen voittajan. Hänen kultaansa Montrealissa v. 1976 ei himmennä mikään.

Ikimuistettavia muistoja minulla on myös Melbournesta vuodelta 1956. Silloin nimittäin samana päivänä kultamitalin painivat *Kyösti Lehtonen* ja *Rauno Miettinen*. Se oli vielä radioselostusten aikaa, joten siinä vaiheessa kun päästiin mainitsemiini Tokion kisoihin vuonna 1964, oli myös televisio tuomassa kisat kotiin.

Ikinä ei myöskään unohdu se "kaamea" heitto, jolla *Pauli Nevala* palautti

Suomen keihäänheiton kultakantaan. Siitä paikasta itselleni tuli kiire lähteä viemään tietoa *Matti Tuomisen* Kainun pellolle, jolla samaan aikaan kynnettiin Satakunnan kyntömestaruudesta. Mahtoi Mattia, sen ajan paikallista keihäsmestaria, yhteensattuma harmittaa jo etukäteen, ja etenkin uutisen kuultuaan.

Noista tapahtumista muistoissa taitavat ohia ajaa ainoastaan *Lasse Virénin* us-

komattomat suoritukset, ja etenkin päivä, jolloin *Pekka Vasala*, ilmeisesti Lassen kultamitalin innoittamana, sai itsekin kultamitaliin johtaneet siivet jalkoihinsa.

Enempiin muisteluksiin aikakaan ei anna myöden. Siksi Kaapon Kaikun lukijoille on aika toivottaa hyvää kesää ja Mukavaa Mittumaaria.

— *Matti Virta* —

TUULIVOIMAA

Sanomalehti Länsi-Suomi uutisoi euralaisen Biolan Oy:n investoineen tuulivoimalaan. Innostuneeseen sävyyn laaditussa jutussa kerrotaan, miten voimala on ostettu käytettynä Oulun seudulta ja että sen runkoa on jatkettu 20 metrillä, jotta voimalan lavat yltyvät metsäisellä sijaintipaikalla kunnan tuuliin. Sitten kerrotaan, miten puolen megawatin tehoisesta generaattorista odotetaan Eurassa 700 megawatin sähköntuottoa.

Tämä kerrottu 1400-kertainen tehonlisäys nimellistehoon nähden alkoi hiukan hymyilyttämään, ja kun lehdesä on tekstariपालsta, lähetin sinne hiukan ironisen kommentin, jossa ehdotin ydinvoimaloitten korvaamista näillä Biolanin tuunaamilla tuulimyllyillä. Esim. TVO:n yhden laitosesyksikön sähköteho on 860 MW – ei paljoakaan enempiä kuin tuo mainittu 700 MW. Länsi-Suomi ei kuitenkaan julkaissut kommenttiani, mutta parin päivän päästä lehdessä oli oikaisu, jossa sanotaan, että alkuperäisessä jutussa

tarkoitettiin 700 megawattitunnin energiaa (ks. oheinen kuva).

En viitsinyt kiusata Länsi-Suomen toimittajia enempiä, mutta ei asia oikaisunkaan jälkeen ihan kunnossa ole. Olisi tietysti pitänyt ilmoittaa myös, missä ajassa tuo 700 megawattituntia on tarkoitus saada myllystä ulos. Helposti arvattavissa on, että tarkoitetaan vuosituotantoa. Nyt voidaan laskea, että Biolanin tuulivoimalan odotetaan toimivan keskimäärin noin 80 kW:n teholla, mikä on 16 % nimellistehosta. Koska Kaapon Kaiun journalistinen ja teknistieteellinen taso tunnetusti ylittää mainitun paikallislehden tason, laitetaan tähän malliksi asia siten kuin se olisi pitänyt alunperinkin ilmaista:

”Hankitun 500 kW:n generaattorin odotetaan toimivan uudessa sijaintipaikassaan Eurassa keskimäärin noin 80 kW:n sähköteholla, joten voimalan vuosituotannoksi saataneen 700 megawattituntia sähköä.”

Jos sitten vielä hiukan analysoidaan asiaa, voidaan todeta, että Biolanin

tontti on ilmeisen huono tuulisähkön tuotannolle. Kun ei tuule riittävästi, todellinen sähköteho jää pieneksi. Paremmalla paikalla, esim. meren rannalla, tuulivoimalasta saataisiin helposti kaksinkertainen keskimääräinen sähköteho. Kyse lieneekin ainakin puoliksi siitä, että Biolan

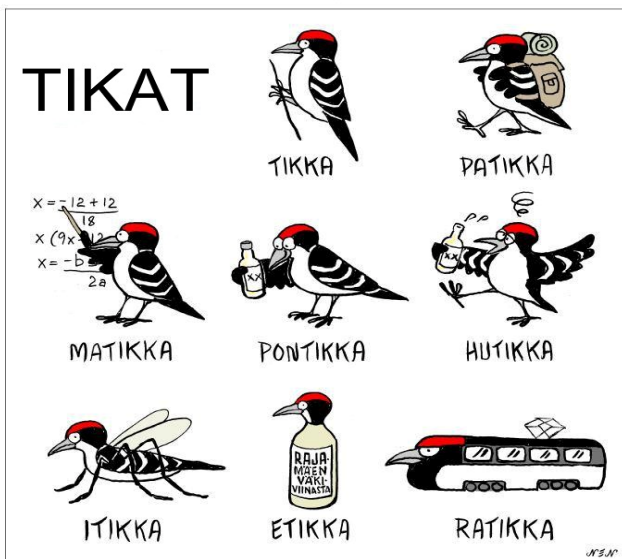
haluaa profiloitua ekologisena yrityksenä. Mikäs siinä, tehdasalueella pyörivä ja tehtaalle sähköä syöttävä tuulivoimala on aivan erinomainen mainos asialle, vaikkei se kovin tehokas olisikaan.

— Tauno Perkiö —

Länsi-Suomi 17.5.2012 ja 19.5.2012

Kesän tullessa on syytä tuntea eri tikkalajit:

Lähde: Jukka Riikosen FB-sivut

VENUS KULUSSA

Kesäkuun kuudentena päivänä kuluva vuotta, ihmiskunnan ollessa tavanomaisissa askareissaan, pieni musta piste hiipi hiljaiseen Auringon kiekon yli varhain aamuyöllä ja aamulla Suomen aikaa. Viime aikojen uutistapahtumien joukossa tämä on niitä harvoja, jotka eivät kerro ihmisen älyttömyydestä sekä maailman yleisestä pahuudesta: Venus oli kiertoradallaan sattunut pieneksi hetkeksi Maan ja Auringon väliin.

Maantieteellisen sijainnin puolesta ylikulku oli Suomesta käsin havaittavissa – tosin kokonaisuudessaan vain Sodankylän pohjoispuolella, koska se oli laskettu alkavaksi jo kello 1.04 Suomen aikaa. Sää ei katselijoita varsinaisesti suosinut, vaan taivas oli lehtitietojen mukaan ainakin täällä läntisessä Suomessa enemmän tai vähemmän pilvessä koko ajan.

Sinänsä ilmiö ei ollut mitenkään erikoisen dramaattinen, toisin kuin esimerkiksi auringonpimennykset ovat. Venus näkyy lähimmillään ollessaankin vain noin kaariminuutin kokoisena kiekkona, toisin sanoen täplänä, jonka muodon hyvin tarkkasilmäinen ihminen voi periaatteessa juuri ja juuri erottaa, mutta Auringon kiekon päällä ollessaan se hukkuu kokonaan taustansa kirkkauteen, ellei käytössä ole voimakkaasti himmennettyä kiikaria tai kaukoputkea. Lisäksi se tarvitsi kuusi tuntia ja 50 minuuttia Auringon poikki matkaamiseen verkkaiselta vaikuttavaan tahtiinsa. Mitään komeaa taivaallista näytöstä ei siis ollut alun alkaen-

kaan luvassa, vaan Venus ylitti Auringon lisäksi myös uutiskynnyksen muista syistä.

Yksi peruste tapauksen saamalle huomiolle on se, että Venuksen ylikulkuja sattuu varsin harvoin. Aurinko, Venus ja Maa eivät useinkaan osu tarkoin samalle suoralle, sillä Venuksen rata on Maan rataa nähden runsaat kolme astetta kallellaan. Ylikulkuja on näin ollen aina kaksi kahdeksan vuoden välein, ja tällaista paria seuraa yli sadan vuoden mittainen ylikuluton jakso. Koska edellinen ylikulku oli kesäkuussa 2004, edessä on pitkä odotus, koska seuraavasta parista (2117 ja 2125) kumpikaan ei näy Suomessa.

Venuksen ylikuluilla on paikkansa myös tähtitieteen historiassa ja historiassa yleensäkin. Ylikulku todistaa osaltaan Venuksen kiertävän omalla radallaan Auringon ympäri Maan radan sisäpuolella; jos Aurinko, Kuu ja planeetat kaikki kiertäisivät Maata, Venuksen ylikulkua ja vaiheita (jotka näkyvät vain kaukoputkella) olisi hankala selittää. Maailmanmalleista kiisteltiin voimakkaasti jo 1500-luvulla, ja silloin tapahtui myös kaksi ylikulkua, vuosina 1518 ja 1526. Niitä ei kuitenkaan tiettävästi havaittu, sillä kaukoputken keksiminen oli yhä melkein sadan vuoden päässä tulevaisuudessa ja planeettojen paikkojen laskenta vielä alkutekijöissään.

Seuraaviin ylikulkuihin mennessä tähtitiede oli edistynyt jo tuntuvasti ja tarjolla oli paljasta silmää tehokkaampia havaintovälineitä. *Johannes Kepler*

oli 1600-luvun alussa julkaissut muun muassa *Tycho Brahen* havaintoihin perustuvat laajat taulukkonsa tähtien ja planeettojen asemista, ja niiden perusteella hän laski, että vuonna 1631 Venus (ja Merkurius) kulkisi Auringon yli. Venuksen ylikulku toistuisi 1761. Kepler ei kuitenkaan ollut aivan varma siitä, näkyisikö edellinen ilmiö Euroopassa vai ei, mutta hän kuitenkin kehotti tähtitieteilijöitä varautumaan sen tarkkailuun julkaisemassaan pamfletissa. Ylikulkua ei kuitenkaan nähty, sillä se ehti loppua hieman ennen kuin Aurinko oli noussut suurimmassa osassa keskistä Eurooppaa.

Yleisen käsityksen mukaan Keplerin laskelmissa oli sen verran virheitä, ettei hän huomannut seuraavan ylikulun tapahtuvan 1639, vaan oletti Venuksen tuolloin ohittavan Auringon niukasti. Nuori englantilainen opiskelija *Jeremiah Horrocks*, jolla oli Keplerin taulukot käytössään, oli tehnyt 1630-luvun puolivälissä omia havaintojaan planeettojen liikkeistä ja ryhtynyt niiden perusteella korjailemaan taulukoita. Hän huomasi, että 4. joulukuuta 1639 (24. marraskuuta juliaanisen kalenterin mukaan) tapahtuisi sittenkin Venuksen ylikulku, joka olisi lisäksi havaittavissa hänen kotimaassaan. Mainittuna päivänä Horrocks ja ystävänsä *William Crabtree* tarkkailivat Aurinkoa eri paikkakunnilla. Pilvisen ilman vuoksi jälkimmäinen ehti nähdä ylikulun vain pikaisesti, mutta Horrocksin onnistui seurata sitä puolen tunnin verran, kunnes Aurinko laski kello 16:n tietämissä.

Tiedemaailma tuli tapauksesta tietoiseksi vasta jälkikäteen. Kun Horrocks oli saanut laskelmansa valmiiksi, ylikulkuun oli enää neljä viikkoa aikaa, joten hän ei ehtinyt hälyttää muita tähtitieteilijöitä tarkkailemaan sitä. Kolmesta tarkasta havainnostaan Horrocks sai arvioiduksi Venuksen näennäisen koon – siinä hänen saamansa lukema osui hyvin oikeaan – sekä myös Maan ja Auringon välisen etäisyyden, joka hänen laskemanaan jäi noin kolmannuksen todellista arvoa pienemmäksi mutta oli silti ylivoimaisesti tarkin siihenastinen tulos. Vain 22-vuotiaana kuollut Jeremiah Horrocks muistetaan erityisesti näistä havainnoistaan, mutta tieteelle olivat kenties vielä tärkeämpiä hänen huomionsa Kuun kiertoradan elliptisyydestä, jotka osoittautuivat vähän myöhemmin oleellisiksi *Isaac Newtonin* painovoimateorialle.

Huolimatta Keplerin, Horrocksin ja muiden rohkeista yrityksistä Aurinkokunnan malli vaati tarkennuksia. Planeettojen liikettä tarkkailemalla oli mahdollista selvittää näiden taivaankappaleiden ratojen suhteelliset koot, mutta niin kauan kuin Maan ja Auringon välistä absoluuttista etäisyyttä ei tunnettu hyvin, myös muut etäisyydet pysyivät vastaavasti epävarmoina. Tämän ongelman kimppuun kävi 1600-luvun loppupuolella *Edmond Halley*, joka nykyisin tunnetaan parhaiten nimikkokomeetastaan. Hän nojautui aikalaisensa, skotlantilaisen matemaatikko *James Gregory*n ajatuksiin ja esitti, että jos sisäplaneetan ylikulkua voitaisiin seurata vähintään kahdesta, melko etäällä toisistaan olevasta paikasta Maapallolla, mittaamalla planee-

tan havaittujen sijaintien erotus Aurin-
gon kiekolla kulmayksikkönä voitaisiin
laskea etäisyys Maasta Aurinkoon
samaa tapaan kuin kolmiomittauk-
sessa. Vuonna 1676 hän matkusti Saint
Helenan saarelle yrittääkseen tätä
tempua Merkuriuksen ylikulun ai-
kaan, mutta joutui pettymään, sillä
vaikka hänen havaintonsa sinänsä
onnistuivat, vain yhdessä muussa pai-
kassa oli seurattu ylikulkua samaan
aikaan eivätkä saadut lukuarvot olleet
tarpeeksi tarkkoja. Halley päätteli, että
Venus olisi sopivampi havaittava, sillä
se on ylikulun aikaan paljon lähempänä
Maata kuin Merkurius ja siten hel-
pommin käytettävissä tarkkoihin mitta-
uksiin. Hänen harmikseen seuraava
Venuksen ylikulku oli ennustettu vasta
vuodeksi 1761, eikä hän ollut silloin
enää elossa nähdäkseen sen.

Tähtitieteilijöille kasautui ymmärrettä-
västi melkoisia paineita onnistua
havainnoissaan, koska seuraavat tilai-
suudet olisivat jälleen yli sadan vuoden
odotuksen päässä. Ylikulku olisi 6.
kesäkuuta 1761 parhaiten nähtävissä
eteläisessä Afrikassa, Siperiassa, Poh-
jois- ja Keski-Amerikassa sekä paikoin
Intian valtamerellä ja Tyynellämerellä,
toisin sanoen siihen aikaan hyvin vai-
keapääsuisissä paikoissa, mutta panok-
setkin olivat korkeat: kysymyksessä oli
paitsi tieteen edistäminen, myös kan-
sallinen kunnia. Niinpä Iso-Britannia,
Ranska ja Itävalta varustivat kukin
omia tieteellisiä retkikuntiaan lähetet-
täväksi seuraamaan ylikulkua. Muut
havaittivat tapahtumaa omilta asema-
paikoiltaan, heidän joukossaan *Anders
Planman* Suomen Kajaanissa.

Ikään kuin matkanteossa ja havain-
noinnissa ei olisi ollut kylliksi haas-
tetta, asioita vaikeutti osaltaan tuntu-
vasti vuosina 1756–1763 käyty seit-
senvuotinen sota. Britannia ja toisaalta
Ranska ja Itävalta olivat sodassa eri
puolilla. Retkikunnille annettiin tästä
syystä turvakirjeet, jotka velvoittivat
vihollisjoukot jättämään tieteilijät rau-
haan.

Briteistä *Neville Maskelyne* suunnisti
Saint Helenalle, mutta siellä taivas oli
pilvessä ylikulun aikaan. *Jeremiah
Dixon* ja *Charles Mason* olivat aikeissa
mennä Sumatralle, mutta heidän läh-
dettyään Portsmouthista Englannista
HMS Seahorse -laivalla ranskalainen
fregatti hyökkäsi melkein välittömästi
heidän aluksensa kimppuun. *HMS
Seahorse* menetti liki viisikymmentä
miestä kaatuneina ja haavoittuneina ja
vaurioitui tuntuvasti, mutta tieteilijät
yrittivät (tosin tietävästi hyvin vasta-
hakoisesti) korjausten tultua valmiiksi
uudestaan. He eivät enää ehtineet
Etelä-Afrikan Kapkaupunkia kauem-
mas ennen ylikulkua, mutta siellä heillä
oli hyvä näkyvyys ja he keräsivät erin-
omaisia mittaustuloksia. *John
Winthrop* matkusti Newfoundlandiin ja
onnistui myös tekemään jonkin verran
havaintoja.

Ranskalainen *Alexandre-Gui Pingré*
suuntasi Ranskan hallitsemalle,
Madagaskarin lähellä sijaitsevalle
Roderiguen saarelle, jolta käsin hän sai
tehdyksi muutamia mittauksia, mutta
muuten hänen retkensä oli täynnä han-
kaluuksia. Englantilaiset sotalaivat ah-
distelivat saarta toistuvasti, ja kotimat-
kallaan Pingré joutui vielä meritaiste-

luun ja jäi vangiksi. Hänen maanmiehensä *Jean-Baptiste Chappe d'Auteroche* matkusti Siperiaan Tobolskiin ja onnistui vaikeuksista huolimatta havainnoissaan. *Guillaume Le Gentil* puolestaan pyrki Itä-Intian Pondicherryyn, mutta Mauritiukselle päästyään hän sai kuulla määränpään olevan brittien saartama. Hän koetti jatkaa matkaa, mutta Pondicherry joutui pian antautumaan, ja Venuksen ylikulkin jäi häneltä näkemättä.

Itävallan edustaja, jesuiittaisä *Maximilian Hell* matkusti Norjaan. Hänen retkestään tuli menestys.

Seuraava ylikulku oli odotettavissa heinäkuun 3. ja 4. päivänä (pituusasteesta riippuen) vuonna 1769. Parhaiten tunnettu havaitsija oli tällä kertaa *James Cook*, joka oli ensimmäisellä kuuluisista purjehduksistaan. Hän vei *HMS Endeavourinsa* Tahitille mukanaan hyvin varustettu tiedemiesryhmä. Lahden rannalle sopivaan korkeaan maastonkohtaan – joka siitä lähin on tunnettu nimellä Point Venus – pystytettiin observatorio, ja sieltä käsin ylikulusta saatiin erinomaisia havaintoja. Parhaat mittaustiedot keräsi jo edellisellä kerralla liikkeellä ollut *Chappe d'Auteroche*, tällä kertaa Baja Californiasta (joka nykyisin kuuluu Meksikoon), mutta hän ja suurin osa sekä tutkimusretkikunnasta että paikallisen kylän asukkaista kuoli vähän myöhemmin kulkutautiin. *Hell* palasi Norjaan, ja brittiläinen *William Wales* havainnoi Hudsoninlahdella nykyisessä Kanadassa. Epäonninen *Le Gentil* oli kuluttanut edellisestä ylikulusta asti aikaansa Mauritiuksella, ja nyt hän

yritti jälleen Pondicherryyn. Hän pääsi tällä kertaa perille asti, mutta taivas oli ylikulkupäivänä pilvessä.

Kaiken kaikkiaan kerätty tieteellinen tieto osoittautui erittäin arvokkaaksi. Jo vuoden 1761 ylikulun perusteella venäläinen tähtitieteilijä *Mihail Lomonosov* oli teoretisoinut, että Venuksen ympärillä juuri ennen ylikulkua nähty kirkas rengas johtui planeettaa ympäröivästä ilmakehästä. Lisäksi todettiin tähtitieteilijöitä sittemmin kovasti askarruttanut ilmiö: kun Venuksen jompikumpi reuna melkein koskettaa Auringon kiekon reunaa planeetan keskipisteen ollessa Auringon päällä, planeetan hahmo näyttää levistyvän kuin mustetäplä vedessä. Nykyisin todennäköisimpänä syynä pidetään Maan ilmakehän häiriöitä tai kaukoputkien optisia puutteita. Tämä täpläilmiö haittasi mittauksia melkoisesti, sillä se vaikeutti ylikulun tarkan keston määrittämistä. Joka tapauksessa Auringon etäisyydelle Maasta saatiin kaikki havainnot yhdistämällä arvo, joka poikkeaa nykyisestä enää vain noin prosenttia. Aurinkokunnan mittasuhteet olivat näin vihdoinkin selvillä.

Seuraavaksi Venus kulki Auringon yli 9. joulukuuta 1874 ja 6. joulukuuta 1882. Edellinen näistä oli kokonaisuudessaan nähtävissä Intian valtamerellä, itäisessä Aasiassa ja Australiassa, ja jälleen etäisiin paikkoihin lähetettiin koko joukko tutkimusretkikuntia. Tekniikan kehitys oli tuonut tähtitieteilijöiden käyttöön valokuvauksen, jota etenkin britit aikoivat hyödyntää. Aurin-gosta oli tarkoitus ottaa kuvia Venuksen ylittäessä sitä, ja kuvista

mitattaisiin sitten Venuksen ja Auringon kiekon keskipisteiden välinen etäisyys. Tulokset eivät kuitenkaan olleet tyydyttäviä, sillä alkeellinen kuvauslaitteisto vääristi lopullisia kuvia vaikeasti ennustettavalla tavalla. Kanadalais-amerikkalainen tiedemies *Simon Newcomb* yhdisti sittemmin vuosina 1761, 1769, 1874 ja 1882 kerätyt mitaustiedot ja laski Auringon keskietäisyyden Maasta noin 310 000 kilometrin (eli noin 0,2 prosenttia) tarkkuudella.

1800-luvun lopun jälkeen edellä kuvattujen tyyppiset ylikulkumittaukset alkoivat menettää merkitystään, sillä Maan ja Auringon välimatka voitiin laskea myös Marsia havainnoimalla, ja vihdoin 1940-luvulla huomattiin, että tutkalla oli mahdollista saada kaiku läheisistä taivaankappaleista, myös Auringosta. Nykyisin Auringon etäisyys voidaan selvittää tutkan avulla periaatteessa muutaman kymmenen metrin tarkkuudella. Venuksen kahta edellistä ylikulkua luonnollisesti havainnoitiin edelleen tarkasti siellä, missä se oli nähtävissä, mutta nykypäivänä kyse oli enemmän harvinaisesta nähtävyydestä kuin ilmiöstä, joka on ehdottomasti saatava havaituksi ja hyödynnetyksi.

Vuosien 2117 ja 2125 ylikulut osuvat joulukuuhun. Edellistä voidaan ihailla Kaukoidässä, jälkimmäistä Etelä-Amerikassa ja Pohjois-Amerikan itäosissa.

Suomessa asiaan voidaan palata vuonna 2247, tarkemmin sanoen kesäkuun 11. päivä aamupäivällä. Myöskin vuoden 2255 ylikulku on ainakin osittain näkyvissä täältä käsin. Ellei lääketieteessä tapahdu aivan käsittämättömiä edistysaskelia, kukaan nyt elävä ihminen tuskin pääsee niitä katselemaan.

Jeremiah Horrocksin päivistä asti Maan tähtitietelijät ovat havainneet Venuksen ylikulun vain seitsemästi, ja joka kerralla maailma on ollut varsin erilainen paikka. Tänä aikana on edistytty alkeellisista kaukoputkista ja ilman painovoimateoriaa epämääräisesti lasketuista planeettojen radoista ydinvoimaan, tietokoneisiin ja avaruuslentoihin. Sellaiset paikat, jotka varhaiset tähtien tutkijat näkivät vain valopisteinä teleskoopeissaan, ovat meille kokonaisia maailmoja, joista tehdään karttoja ja joista muutamiin voidaan kenties melko piankin matkustaa. Olisi hauska tietää, millainen ihmiskunta katselee seuraavaa Venuksen ylikulkua – jos yleensä katselee.

Joku on muuten laskenut, että 26. kesäkuuta vuonna 69163 tulee tapahtumaan Venuksen ja Merkuriuksen yhtäaikainen ylikulku. Jos se ylipäätään on teoreettisesti täällä nähtävissä, suomalaisen tuurilla taivas taitaa olla silloin umpipilvessä.

— *Miikka Paasilta* —

KASVIHUONEEN YLISTYS

Edellisestä talostamme jään kaipaamaan vain kasvihuonetta. Vihdoin, viime keväänä, Jarmo ehti rakentamaan minulle sellainen tänne Ritavuoreen.

Aikaisempaan verrattuna uuteen tehtiin monia parannuksia: ikkunoiden kehykset ovat alumiinia eivätkä maalattua puuta, joka kosteissa oloissa homehtui nopeasti ja vaati paljon huoltoa. Ikkunat ovat pääosin karkaistua lasia. Avattavia luokkuja lisättiin, ja katossa on kaksi itsestään aukeavaa ikkunaa.

Monet ovat sanoneet minulle, että kasvihuoneesta on kauhea vaiva. Minusta siitä taas on mahdottomasti iloa, ja näen kasvihuonekasvatuksessa vain hyviä puolia. Aremmat kasvit ovat suojassa kevään ja syksypuolen tuulilta ja sateilta. Sitä paitsi monia kasveja ei edes voisi kasvattaa ilman kasvihuonetta Suomen arvaamattomassa kesässä. Kaikkien kasvien kasvukausi pitenee kuukausilla, ja mikä parasta: ei

tarvitse ollenkaan perata! Se, jos joku työ, on vaivalloista ja tylsää.

Kasvusäkit helpottavat hoitoa entisestään. Olin hiukan epäileväinen niiden suhteen, kun viime keväänä ostin pari sakkia. Mutta ne todella toimivat niin kuin luvattiin: lannoitus riittää koko kesäksi, joten kasvit tarvitsevat vain vettä.

Vaikka tämä kevät on ollut poikkeuksellisen huono, olen silti saanut jo kuukauden verran salaatinlehdet kasvihuoneesta. Samaten olen voinut napsia yrtejä: basilikaa, timjamia ja persiljaa. Tomaateissa on raakileita, ja todennäköisesti juhannuksen tienoilla nautitaan ensimmäisistä kesäkurpitsoista. Paprikat kypsyvät vasta heinäkuun lopulla, mutta ainakin viime vuonna niitä tuli lopulta todella runsaasti.

Satokauden ollessa parhaimmillaan kaupan vihannestiskin saa ohittaa kokonaan, joten oma kasvattaminen

palkitsee jopa rahallisesti. Ja se maku: edes kaupan luomutuotteet eivät maistu niin hyvälle kuin rauhassa kypsyneet ja poimimisen jälkeen heti syötävät vihannekset.

Me syömme niin paljon vihanneksia, että ylituotantoa ei juuri tule. Sen mitä tulee, voi usein säilöä jollain tavoin tai ilahduttaa jotakuta viemällä pussillisen tomaatteja. Esim. kesäkurpitsa kestää hyvin pakastamisen. Sitä voi raastaa tai paloitella pieniksi paloiksi. Talvella lisäilen sitä kastikkeisiin ja suolaisiin piirakoihin, ja raastetta voi käyttää leipätaikinaankin. Etikkasäilykkeet ja pikkelssit säilövät tietenkin myös kesän maut talviseen ruokapöytään.

Viime syksynä tyhjensin huoneen lokakuun puolivälissä, mutta siihen asti korjasin oman maan salaattia ja muita antimia. Kasvustot alkoivat jo homehtua, ja valon määrä oli niin vähäistä, että kasvukausi loppui vääjäämättä.

Lämmityslaitteella ja lisävalolla kasvua voisi jatkaa vielä pidemmälle, ehkä jopa läpi koko talven, jos lämpötilat pysyisivät siedettävänä. Kolme viime talvea tosin ovat olleet niin ankaria, että tällaiset toimenpiteet olisivat olleet varsin epätoivoisia.

Tänä keväänä etsin taas jotain erikoisempia tomaattilajikkeita ja löysin pari uutuutta: punaraidallisen keltaisen (näytti kuvassa vanhalta omenalajikkeelta Sokerimiironilta) ja mansikkatomaatin. Seuraavaksi ehkä kokeilen melonien kasvattamista.

Erikoisuuksien kasvattaminen ei ole kuitenkaan se pääasia minulle, vaan tärkeintä on saada tuoreita, puhtaita ja maukkaita vihanneksia.

— *Marja Hiltunen* —

Ihmne ja luant

Kasvukaus o alkan.
Luant nosta nokkas.
Rohkian.
Voimakkan.
Päi hehkuva aurinkonkant.

Lykkä juures uhmate,
keimaille
pehmiä pello helmoihi.
Otta sattest juamise
elvyttä janose vartes.

Must mult lämmittä
Kanta ja nosta
yhtaikka.

Kasvukaus o lyhkäne.
Mut juur sopiva mittane.
Pellosarkalt pirtin pööräl.

Ihmne tahrois enemä.
Ainast kasvu.
Parempa tulost.
Tuatto ja tehokkuut.
Vuare ympär.

Ahne raiska luanno
Tahri mere ja järve.
Virittä vaaralissi verkoi.
Ei ymmär oma parastas.

— *Kastehelm* —